

Анісімова Ганна Валеріївна,
*к.ю.н., доцент кафедри екологічного права, Національний
юридичний університет імені Ярослава Мудрого, заст.
директора з наукової роботи
НДІ ПЗІР НАПрН України,*

**УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ ЯК ПРАВОВИЙ
ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ
НАДАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ**

Ратифікована 16.09.2014 р. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами – з іншого (від 27.06.2014 р.) (далі – УА) набрала чинності в повному обсязі з 01.09.2017 р. [1]. Отже, у нашій країні в умовах сьогодення в широкому діапазоні стартував процес реформ й адаптації законодавства, що сприяє еконо-

мічній інтеграції й поглибленню політичної асоціації, забезпеченню розбудови еколого-правової держави, приведенню екологічного законодавства України у відповідність до світових та європейських стандартів і вимог. Зокрема, в УА наголошувалося, що співробітництво має на меті збереження, захист, покращення й відтворення якості довкілля, захист здоров'я громадян, розсудливе і раціональне використання природних ресурсів і долучення до заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища, у тому числі й у сфері управління відходами й ресурсами. Відмітимо, що в УА проблемам довкілля присвячено главу 6 «Навколишнє середовище» (ст. 360–366) розділу V «Економічне і галузеве співробітництво». Звісно, для успішного подальшого розвитку державної екологічної політики необхідно враховувати основоположні приписи УА, серед яких верховенство права та повага до прав і свобод людини (ст. 14), зближення технічного регулювання, стандартів й оцінки (ст. 56), оцінка відповідності і прийнятності промислових товарів (ст. 57), маркування та етикетування (ст. 57), санітарні та фітосанітарні заходи (глава 4) тощо.

Важливо, що в УА пріоритетними цілями співробітництва в екологічній галузі вказані наступні: а) розвиток всеосяжної стратегії у сфері навколишнього середовища, яка включатиме заплановані інституційні реформи (із визначеними строками) для забезпечення виконання і впровадження природоохоронного законодавства; розподіл повноважень природоохоронних органів на національному, регіональному й місцевому рівнях; процедури прийняття рішень і їх виконання; процедури сприяння інтеграції природоохоронної політики в інші сфери політики держави; визначення необхідних людських і фінансових ресурсів і механізм їх перегляду; б) розвиток галузевих стратегій в різних сферах, як-от покращення якості повітря і води й управління водними ресурсами, включаючи морське середовище; управління відходами й ресурсами; захист природи; промислове забруднення і промислові аварії; хімічні речовини (примітно, що в документі чітко визначені строки і основні етапи імплементації, адміністративна відповідальність, а також фінансові стратегії залучення інвестицій в інфраструктуру й технології); в) розвиток та

імплементация політики з питань зміни клімату (це закріплено в Додатку XXXI УА (ст. 365)).

Незважаючи на складність ситуації в нашій державі, можемо констатувати, що у сфері їх реалізації вже маємо певні здобутки. По-перше, у ВК України запроваджено принципово новий підхід до системи управління водними ресурсами, передбачений вимогами Директиви 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23.10.2000 р. [2] (далі – Водна Рамкова Директива ЄС). По-друге, певні кроки відповідно до вимог євроінтеграції зроблено й щодо вдосконалення, приведення до відповідності світовому рівню механізму правового регулювання відносин та виправлення, поліпшення стану справ у сфері поводження з відходами. Зараз нарешті завершено громадське обговорення на офіційному сайті Мінприроди України «Національної стратегії поводження з відходами». Її ухвалення та набрання нею чинності сприятиме забезпеченню екологічної безпеки населення і територій, підніме систему державного екологічного управління на якісно новий європейський рівень. По-третє, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 932-р схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р. [3], яка є першим національним стратегічним документом щодо боротьби зі зміною клімату. Так, у ній визначено підстави для розробки законодавчих актів, стратегій і планів заходів для різних напрямів державної політики у цій сфері. По-четверте, Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, яке відбуватиметься в три етапи [4]. По-п'яте, прийняття Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. № 2059-VIII [5], який вводиться в дію 18.12.2017 р. й встановлює правові й організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямовані на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. У той же час нині доцільно зробити акцент на доопрацюванні законопроекту «Про

стратегічну екологічну оцінку». Його прийняття в поданій редакції не забезпечить належне виконання Україною своїх міжнародно-правових зобов'язань і впровадження ефективної процедури стратегічної екологічної оцінки як засобу реалізації й охорони конституційних екологічних прав та задоволення інтересів громадян, а відтак права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля, на вільний доступ до інформації про стан довкілля, на участь у процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, гарантовані Конституцією України.

У сучасних умовах все більше уваги приділяється екологічним послугам, які науковці пропонують розглядати як об'єкт еколого-правового регулювання. Вони тісно пов'язані з управлінням у галузі довкілля. Зокрема, М. В. Краснова доводить, що до об'єктів екологічного права можуть бути віднесені природоохоронні заходи (роботи й послуги), які можуть здійснюватися як державними, так і недержавними (господарськими, громадськими) органами й організаціями у межах і державних замовлень, і на рівні договірного регулювання екологічних правовідносин [6, с. 11].

У той же час не викликає заперечень і те, що для задоволення екологічних потреб як суспільства, так і окремого індивіда необхідне формування організаційного-правового механізму, складником якого є екологічні послуги, надання яких розраховане на гармонізацію екологічних приватних і публічних інтересів, забезпечення екологічної безпеки національної економіки, суспільного виробництва. На даний час поняття «екологічні послуги» в юридичному аспекті, на жаль, недостатньо визначене. Проте у загальному розумінні їх розглядають як комплекс послуг, основним змістом яких є попередження, усунення, мінімізація шкідливого впливу на людину і покращення стану довкілля.

Зупинимось на правовій категорії «екологічні послуги», яка є предметом дослідження різних галузей знань – соціології, економіки, права та ін. Необхідність впровадження правового інституту екологічних послуг продиктована необхідністю врахування екологічного стану об'єкта у процесі проведення господарської діяльності, їх послідовного й обов'язкового введення, а саме здійснення екологічного аудиту, екологічного менеджменту, екологічного страхування, оцінки впливу

на навколишнє середовище, стратегічної екологічної оцінки, поки що екологічної експертизи, екологічного інжинірингу, консалтингу, стандартизації, сертифікації, а також надання послуг у сфері екологічного супроводу підприємств та інших суб'єктів, що покликано поставити заслін нехтуванню екологічними вимогами та імперативами, тобто йдеться про правове забезпечення екологічної безпеки бізнесу.

Крім того, доцільно створити дієву правову базу для екоаутсорсингу як необхідного еколого-економічного засобу забезпечення дотримання всіх вимог екологічного законодавства і контролюючих органів, щоб сприяти задоволенню екологічних потреб підприємства при безпечному співвідношенні ціни і якості робіт (економічної доцільності) та їх екологічної небезпечності (екологічної доцільності).

У зарубіжній літературі існує поняття «екосистемні послуги», що складають потік матеріалів, енергії та інформації, що надходить з навколишнього середовища, і в поєднанні з природними і людськими ресурсами створюють благополуччя для суспільства [7]. Проте воно є дещо вузьким і не визначає істотних їх особливостей. Однак з еколого-правової точки зору заслуговує на увагу їх класифікація за функціями призначення, проведена О. І. Орел, а саме виокремлення типів послуг у сферах: 1) економічній (екологічний аудит, екологічний менеджмент, екологічне страхування, моніторинг оточуючого середовища, екологічний інжиніринг, екологічний консалтинг, екологічна сертифікація, оцінка викидів забруднюючих речовин); 2) технологічній (розробка програм й інформаційне забезпечення для природоохоронних цілей, прилади й системи екологічного контролю на промислових підприємствах, «зелене» будівництво і «екодизайн»); 3) соціальна сфера (зелений туризм; підготовка спеціалістів-екологів, підвищення їх кваліфікації; флористика, озеленення, ландшафтний дизайн) [8]. У сучасних умовах ринок екологічних послуг є порівняно молодим ринковим сегментом, перспективним напрямом, формування якого залежить від розвитку екологічних технологій, зокрема інноваційних.

Отже, екологічні послуги варто розглядати не лише як механізм вирішення економічних завдань, а й як інструмент правової охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, задоволення екологічних інтересів і потреб суб'єктів. В умовах сьогодення вкрай необхід-

но не просто вести мову, а робити реальні кроки щодо формування ринку екологічних послуг із метою попередження та/або зменшення антропогенного навантаження на довкілля, невиснажливого використання природних (у тому числі альтернативних та відтворювальних) ресурсів, а питання вдосконалення правового регулювання і розвитку ринку екологічних послуг повинні стати предметом подальшого ґрунтового і комплексного наукового дослідження.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (від 27.06.2014 р.). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Find (дата звернення: 07.11.2017).
2. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23.10.2000 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_962. (дата звернення: 07.11.2017).
3. Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 932-р. *Урядовий портал*. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249573705> (дата звернення: 07.11.2017).
4. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні. URL: <http://www.menr.gov.ua/press-center/news/123-news/1/5358-kontseptsiya-reformuvannia-sistemy-derzhavnoho-nahliadu-kontroliu-u-sferi-okhorony-navkolyshnoho-seredovishcha-v-ukraini>. (дата звернення: 07.11.2017).
5. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>. (дата звернення: 07.11.2017).
6. Краснова М. В. Стан та перспективи розвитку вчення про об'єкти екологічного права: науково-методологічні аспекти. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка*. Серія «Юрид. науки». 2013. № 2 (96). С. 8–12.
7. Costanza R. (et al). The value of the world's ecosystem services and natural capital. «Nature». Vol. 386. 1997. P. 253–260.
8. Орел О. І. Екологічні послуги як спосіб задоволення екологічних потреб суспільства. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26698/1/Orel.pdf>.